

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

2026

№4

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY

Scientific and practical electronic journal

Indexlanadigan bazalar: Google Scholar

Crossref

OpenAIRE

С/БЕРІЕНІКА

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON JURNAL

4-jild
4-son
Aprel, 2026

April, 2026
Volume 4
Number 4

ИННОВАЦИОННАЯ
ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY
Electronic scientific and
practical journal

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

ojs.kstu.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Tahririyat Kengashi raisi o‘rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mas’ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Texnik muharrir:

S.J.Qulmurotov

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko‘chasi 225-uy Tel.:

+998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

innoeconomic@kstu.uz

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko‘rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Ovchinnikov Viktor Nikolayevich - i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)

Solodovnikov Sergiy Yurevich - i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Sidorov Viktor Aleksandrovich - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Shevchenko Igor Viktorovich - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

Kusainov Xalel Xaymullievich - i.f.d., professor, akademik (Qozog‘iston Respublikasi Milliy fanlar akademiyasi)

Samandarzoda Iskandar Hakim - Iqtisodiyot fanlari doktori (Sh.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)

Gibadullin Artur Arturovich - i.f.n. dotsent (Milliy tadqiqot universiteti, Moskva energetika instituti, Rossiya)

Sergey Aleksandrovich Voynash - ilmiy xodim (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Valentina Nikolayevna Pulyayeva - iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi hukumati qoshidagi Moliya universiteti)

Dmitriy Evgenievich Morkovkin, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Moliya universiteti, Rossiya Federatsiyasi hukumati)

Sadriddinov Manuchehr Islomiddinovich - i.f.d., professor, (Tojikiston Respublikasi Milliy fanlar Akademiyasi)

Perskaya Viktoriya Vadimovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Molchanov Igor Nikolayevich - i.f.d., professor, (Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti)

Basova Mariya Mixaylovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Aleksandr Leonidovich Chupin, iqtisod fanlari nomzodi (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Nezamaykin Valeriy Nikolayevich - i.f.d., professor, (Rossiya davlat gumanitar universiteti)

Nikonorova Alla Vladimirovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Dmitriyeva Olga Aleksandrovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Shvets Yuriy Yuryevich - i.f.n., dotsent, (Rossiya Fanlar akademiyasining Nazorat fanlari instituti)

Kolosova Yelena Valeryevna - i.f.n., dotsent, (Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti)

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik

Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich - i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna - i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo‘raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Yakubova Shamshinur Shuxratovna - i.f.d., (DSc) dotsent

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg‘unovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazlitdin Baxadirovich - i.f.n., dotsent

Xo‘jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.d., (DSc), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Jonuzokov Mirzabek Kulmamatovich - i.f.f.d. (PhD), dotsent

Muxammadiyeva Yulduz Yusupovna - i.f.f.d. (PhD)

Tursunova Aziza Xoshimovna - i.f.f.d. (PhD)

Xolliyev Sherali Baxtiyorovich - i.f.f.d. (PhD)

Panjiyev Samijon Aliqulovich - PhD, dotsent

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

ISSN: 3030-315X

ojs.kstu.uz

Учредитель:

Каршинский государственный технический университет

Председатель редакционного совета:

Р.Х.Эргашев, доктор экономических наук, профессор

Заместитель председателя редакционного совета:

С.Н.Хамраева, доктор экономических наук, профессор

Ответственный редактор:

Н.А.Очилова, PhD, доцент

Технический редактор:

С.Ж.Кулмуротов

Журнал издается один раз в месяц в электронной форме и публикуется через официальный сайт журнала.

Адрес редакции:

180100, г. Карши, ул. Мустакиллик, дом 225

Тел: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Факс: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@kstu.uz

Научно-практический электронный журнал «Инновационная экономика» включён в перечень национальных научных изданий на основании решения Президиума Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан от 5 апреля 2025 года № 369.

В журнале публикуются статьи по следующим рубрикам:

1. Теория и методология
2. Цифровая экономика
3. Экономика регионов и отраслей
4. Малый бизнес и частное предпринимательство
5. Экономика человеческого капитала
6. Менеджмент и маркетинг
7. Бухгалтерский учет, экономический анализ и аудит
8. Финансы, кредит и инвестиции
9. Эконометрика и статистика
10. Сфера услуг и туризм

Редакционная коллегия:

Международные члены Совета редколлегии:

Овчинников Виктор Николаевич - д.э.н., профессор, академик (Южный федеральный университет, Россия)

Солодовников Сергей Юрьевич - д.э.н., профессор (Белорусский национальный технический университет)

Виктор Александрович Сидоров - д.э.н., профессор, (Кубанский государственный университет)

Шевченко Игорь Викторович - д.э.н., профессор (Кубанский государственный университет)

Кусаинов Халел Хаймуллович - д.э.н., профессор, академик (НААН Республика Казахстан)

Самандарзода Искандар Хаким - д.э.н., профессор (Таджикистанский аграрный университет им. Ш. Шотемура)

Гибатуллин Артур Артурович - к.э.н., доцент (Национальный исследовательский университет «Московский энергетический институт»)

Войнаш Сергей Александрович - научный сотрудник (Российского университета дружбы народов имени П.Лумумби)

Пуляева Валентина Николаевна - к.э.н., доцент (Финансовый университет при Правительстве РФ)

Морковкин Дмитрий Евгеньевич - к.э.н., доцент (Финансовый университет Правительство РФ)

Садриддинов Манучехр Исламиддинович - д.э.н., профессор (Национальная академия наук Республики Таджикистан)

Перская Виктория Вадимовна - д.э.н., профессор (Финансовый университет при Правительстве РФ)

Молчанов Игорь Николаевич - д.э.н., профессор (Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова)

Басова Мария Михайловна - д.э.н., профессор (Финансового университета Российской Федерации)

Чупин Александр Леонидович - к.э.н. (Российского университета дружбы народов имени П. Лумумби)

Незаймакин Валерий Николаевич - д.э.н., профессор (РГТУ)

Никонорова Алла Владимировна - к.э.н., доцент (Финансового университета Российской Федерации)

Дмитриева Ольга Александровна - к.э.н., доцент (Финансового университета Российской Федерации)

Швец Юрий Юрьевич - к.э.н., доцент (Институт проблем управления РАН)

Колосова Елена Валерьевна - к.э.н., доцент (Российский экономический университет имени Г.В. Плеханова)

Члены Совета редколлегии:

Гулямов Саидхорр Саидхмедович - д.э.н., профессор, академик

Пардаев Мамаюнус Каршибоевич - д.э.н., профессор

Навруз-зода Бахтиёр Негматович - д.э.н., профессор

Хатамов Очилди Курбанович - д.э.н., профессор

Файзиева Ширин Шодмоновна - к.э.н., профессор

Жумаева Гулрух Журакуловна - к.э.н., профессор

Эгамбердиева Салима Раимовна - к.э.н., доцент

Еркаева Гулбахор Панжиевна - к.э.н., профессор

Якубова Шамина Шухратовна - д.э.н., (DSc), доцент

Амиркулов Шухрат Олимович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Самиева Гулноза Тохировна - д.ф.э.наук., (PhD), доцент

Алигулов Азамат Туйгунович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Аминов Фазлитдин Бахадирович - к.э.н., доцент

Хужакулова Нигора Рустамовна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Туробов Шерзод Алишерович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимова Муниса Юльчиевна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Эрашьева Насиба Рахматуллаевна - д.э.н., (DSc), доцент

Бобокулов Санжар Бахромкулович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джалилов Рахмонкул Хамидович - д.ф.э., (PhD), доцент

Номазов Бахром Бобомуродович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимханова Нигора Алимхановна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джанузакон Мирзабек Кулмаматович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Мухаммадиева Юлдуз Юсуповна - д.ф.э.н., (PhD)

Турсунова Азиза Хошимовна - д.ф.э.н., (PhD)

Холлиев Шерали Бахтиёрович - д.ф.э.н., (PhD)

Панджиев Самиджон Аликулич - PhD, доцент

Xizmat ko'rsatish va turizm sohasi

Service sector and tourism

Сфера услуг и туризм

JOYLASHTIRISH OBYEKTлари TOMONIDAN TAQDIM QILINAYOTGAN TURISTIK XIZMATLAR SAMARADORLIGINI BAHOLASH USULLARINI TAKOMILASHTIRISH

Bakayev Ziyovuddinxon Toshbolta o'g'li

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕТОДОВ ОЦЕНКИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ТУРИСТИЧЕСКИХ УСЛУГ, ПРЕДОСТАВЛЯЕМЫХ СРЕДСТВАМИ РАЗМЕЩЕНИЯ

Бакаев Зиёвуддинхон Тошболта угли

IMPROVING METHODS FOR ASSESSING THE EFFICIENCY OF TOURIST SERVICES PROVIDED BY ACCOMMODATION FACILITIES

Bakayev Ziyovuddinxon Toshbolta ugli

Received: April 18, 2026 Revised: April 22, 2026 Accepted: April 26, 2026 Published: May 1, 2026

Annotatsiya. Mazkur maqolada joylashtirish obyektlari tomonidan taqdim etilayotgan turistik xizmatlar samaradorligini baholash usullari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Amaldagi baholash yondashuvlarining kamchiliklari aniqlanib, kompleks indikatorlar tizimi asosida takomillashtirilgan model ishlab chiqiladi. Tadqiqot natijalari xizmatlar sifati va iqtisodiy samaradorlik o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni ochib beradi.

Kalit so'zlar: turistik joylashtirish obyektlari, qisqa muddatli ijara, turistik xizmat, xizmat sifati, online bronlar, ijarachi-mehmon.

ABSTRACT. This article provides a scientific analysis of methods for evaluating the efficiency of tourism services provided by accommodation facilities. The shortcomings of existing evaluation approaches are identified, and an improved model based on a system of комплексных indicators is developed. The research results reveal the interrelationship between service quality and economic efficiency.

Keywords: tourist accommodation facilities, short-term rental, tourism service, service quality, online bookings, tenant-guest.

АННОТАЦИЯ. В данной статье научно анализируются методы оценки эффективности туристических услуг, предоставляемых объектами размещения. Выявлены недостатки существующих подходов к оценке и разработана усовершенствованная модель на основе системы комплексных показателей. Результаты исследования раскрывают взаимосвязь между качеством услуг и экономической эффективностью.

Ключевые слова: объекты размещения туристов, краткосрочная аренда, туристическая услуга, качество услуг, онлайн-бронирование, арендатор-гость.

■ KIRISH

Jahonda turizm va mehmondo'stlik sohalari iqtisodiyotning eng tez rivojlanayotgan tarmoqlaridan biri hisoblanib, unda joylashtirish obyektlarining roli muhim o'rinni egallaydi. Joylashtirish xizmatlari turistlar uchun asosiy infratuzilma elementi bo'lib, xizmat sifati va samaradorligi umumiy turistik tajribani belgilaydi. Zamonaviy sharoitda turizm xizmatlari bozorida raqobatbardoshlik ortib borayotganligi sababli samaradorlikni baholash hamda uni iqtisodiy jihatdan tahlil qilish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bugungi

<https://ojs.kstu.uz/index.php/ej>

kunda amaliyotdan foydalanilayotgan baholash tizimlari ko'pincha moliyaviy ko'rsatkichlar bilan cheklanib qolmoqda. Shu kabi cheklanishlar sababli xizmat sifati va mijoz qoniqishi kabi eng muhim ko'rsatkichlar e'tibordan chetda qomoqda. Shu sababli soha faoliyatini umumiy baholashga yordam beruvchi yondashuvlarni ishlab chiqish dolzarblik kasb etmoqda. Xizmatlar samaradorligini oshirish boshqaruv qarorlarini takomillashtirishni talab qiladi. Shuningdek, raqamli texnologiyalarni (AI, Big data, VR/AR texnologiyalari) joriy etish bu jarayonni sezilarli darajada yaxshilaydi.

Turizm xizmatlarining samaradorligi hududiy rivojlanishga ham ta'sir ko'rsatadi. Shu nuqtai nazardan, joylashtirish obyektlari faoliyatini kompleks tahlil qilish zarur. Mazkur maqolaning maqsadi samaradorlikni baholash usullarini takomillashtirishdan iborat. Tadqiqot natijalari amaliy ahamiyatga ega bo'lib, turizm sohasida qo'llanishi mumkin.

■ ADABIYOTLAR TAHLILI

Turizm va mehmondo'stlik industriyasini rivojlantirishda turistik xizmatlar samaradorligini oshirishning metodologik-uslubiy asoslarini takomillashtirish qaratilgan bir qator iqtisodchi olimlarning tadqiqot ishlarini olib borishgan. Xususan, E.A.Telfer., P.S.Piboonrungronj., J.G.Ritzer., C.Lashley., A.Morrison., K.O'Gorman., B.Brotherton., N.Leiper., V.S.Senin., N.N.Zorin., G.N.Kutepova kabi olimlar turizm va mehmondo'stlik sohasidagi xizmatlar samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy ishlar olib borishgan.

Mamlakatimizda ham turizm va mehmondo'stlik industriyasida xizmatlar samaradorligini oshirishga doir nazariy-uslubiy jihatlar bir qator iqtisodchi olimlar, jumladan, Q.X.Abduraxmonov, N.Tuxliyev, I.S.Tuxliyev, A.A.Eshayev, B.Sh.Safarov, M.T.Aliyeva, A.N.Norchayev, M.T.Alimova, N.Sh.Mansurova va boshqalar tomonidan o'rganilgan. Ushbu olimlarning tadqiqotlarida turizm xizmatlar bozorini rivojlantirish, mehmondo'stlik industriyasida xizmatlar sifatini oshirish hamda turizm sohasini takomillashtirish kabi masalalar yoritilgan.

■ TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonda guruhlash, taqqoslash, iqtisodiy-statistik, qiyosiy tahlil, tizimli tahlil, induksiya-deduksiya, empirik tahlil, kontent tahlil, abstrakt-mantiqiy yondashuv, ekspert baholash, ekonometrik modellash, tadqiqot obyektlari va olingan natijalarni bayon etish kabi usullardan foydalanilgan.

■ TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot ishimiz doirasida tadqiq qilingan olimlarning ilmiy yondashuvlari asosida tadqiqot

mavzuiyimiz yuzasidan aniqlashimiz bo'lgan ishlarni aniqlab oldik. Eng avvalo turistik joylashtirish obyektlarida xizmatlar samaradorligini eng yuqori natija bilan oshiradigan boshqaruv va texnologik jarayonlarni aniqlab olishimiz lozim. Shundan kelib chiqqan holda, maqsadlar uchta: birinchisi, mamlakatimiz va xalqaro olimlarning yondashuvlari orqali samaradorlik indekatorlarini tizimlashtirish; ikkinchisi, ularni xarajat, murakkablik, trening talabi va kutiladigan foyda nuqtai nazaridan qiyoslash; uchinchisi, joylashtirish obyektlari uchun bosqichma-bosqich amaliy natija beradigan yondashuvlarni joriy etish. Mazkur sohaga doir ilmiy tadqiqot ishlarida keltirilgan yondashuvlardan kelib chiqib quyidagi 4 ta gipotezalarni ilgari suradi. (1-rasm)

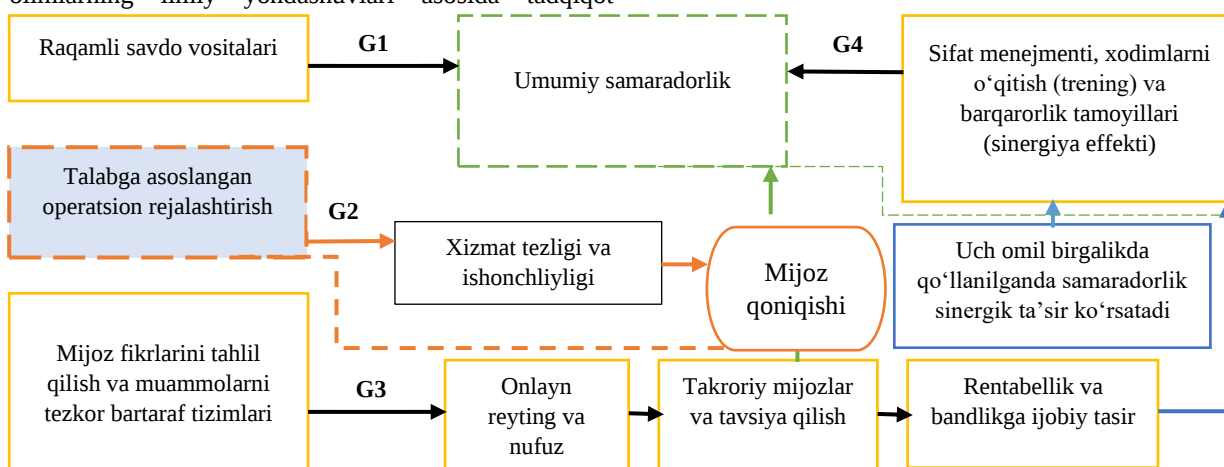
G1. Raqamli savdo vositalari (onlayn bronlash tizimlari, CRM, dinamik narxlash algoritmlari)ni umulashgan tarzda joriy etish joylashtirish obyektlarining kumumiy samaradorlik ko'rsatkichini (daromad, bandlik va mijoz qoniqishi) statistik jihatdan sezilarli darajada oshiradi.

G2. Talabga asoslangan operatsion rejalashtirish (prognozlash, yuklama balanslash, moslashuvchan jadval)ni qo'llash xizmat ko'rsatish tezligini oshiradi va xodimlar mehnat unumdorligini yaxshilaydi.

G3. Mijoz fikrlarini tahlil qilish va muammolarni tezkor bartaraf tizimlarini joriy etish mehmonxona daromadi hamda mijoz baholariga ijobiy va sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

G4. Sifat menejmenti, xodimlarni o'qitish (trening) va barqarorlik tamoyillarini birgalikda joriy etish natijasida erishilgan samaradorlik darajasi ushbu choralarni alohida-alohida qo'llash natijalarining yig'indisidan yuqori bo'ladi (sinergiya effekti mavjud).

G1-G4 gipotezalar bir bir bilan o'zaro bog'langanligi hamda ushbu bog'liqlikning samaradorlikka ta'siri qanday ekanligini aniqlab olishimiz lozim. G1, G2 va G3 gipotezalar samaradorlikka to'g'ridan to'g'ri va bilvosita ta'sir qiladi. G4 esa 3 ta omil (G1, G2, G3) larni integratsiyalash asosida sinergiya effekti yaratib, umumiy natijani yanada oshiradi.

1-rasm. Joylashtirish obyektlarida turistik xizmatlar samaradorligiga ta'sir etuvchi omillar (gipotezalar o'zaro bog'liqligi)⁶⁸

⁶⁸ Muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

Mazkur tadqiqotda ilgari surilgan G1–G4 gipotezalar joylashtirish obyektlari tomonidan taqdim qilinayotgan turistik xizmatlar samaradorligini baholash usullarini takomillashtirish bilan uzviy bog‘liq holda o‘rganildi. An‘anaviy baholash yondashuvlari asosan moliyaviy ko‘rsatkichlarga tayanib kelgan bo‘lsa, ushbu tadqiqotda samaradorlikni ko‘p omilli va integratsiyalashgan tarzda baholash zarurligi asoslab berildi.

Birinchidan, G1 gipoteza doirasida aniqlanishicha, raqamli savdo vositalarini joriy etish nafaqat daromadlilikni oshiradi, balki baholash tizimini ham takomillashtiradi. Chunki CRM, onlayn bronlash tizimlari va dinamik narxlar orqali real vaqt rejimida ma‘lumotlar shakllanadi va bu esa samaradorlikni aniq o‘lchash imkonini beradi. Demak, baholash tizimiga raqamli indikatorlarni kiritish zarurati yuzaga keladi.

Ikkinchidan, G2 gipoteza natijalari shuni ko‘rsatdiki, operatsion rejalashtirish xizmat sifati va tezligi orqali samaradorlikka bilvosita ta‘sir qiladi. Bu esa baholash tizimiga yangi ko‘rsatkichlar — xizmat ko‘rsatish vaqti, xodimlar unumdorligi va operatsion samaradorlik indikatorlarini kiritishni talab etadi. Shu bilan birga, samaradorlikni faqat natija bilan emas, balki jarayonlar orqali baholash zarurligi asoslandi.

Uchinchidan, G3 gipoteza asosida mijoz fikrlarini tahlil qilish va service recovery tizimlari samaradorlik bahosining muhim elementi ekanligi aniqlandi. An‘anaviy tizimlarda mijoz qoniqishi ikkilamchi o‘rinda bo‘lsa, ushbu tadqiqot natijalari uning asosiy indikatorlardan biri bo‘lishi kerakligini ko‘rsatdi. Ayniqsa, onlayn reytinglar va sharhlar samaradorlikni baholashda muhim axborot manbai sifatida namoyon bo‘ladi.

To‘rtinchidan, G4 gipoteza asosida aniqlangan sinergiya effekti samaradorlikni baholash usullarini tubdan qayta ko‘rib chiqishni talab qiladi. Ya‘ni, alohida indikatorlarni baholash etarli emas, balki ularning o‘zaro ta‘sirini ham hisobga oluvchi integratsiyalashgan model zarur. Bu esa kompleks indekslash yondashuvini qo‘llashni talab etadi.

Shu asosda tadqiqotda joylashtirish obyektlari xizmatlari samaradorligini baholashning takomillashtirilgan modeli ishlab chiqildi. Mazkur model quyidagi asosiy komponentlarni o‘z ichiga oladi:

iqtisodiy ko‘rsatkichlar (Mavjud xonadan olinadigan daromad, O‘rtacha kunlik xona narxi (ADR), bandlik darajasi)

servis sifati ko‘rsatkichlari (mijoz qoniqishi, reytinglar, takroriy mijozlar ulushi)

operatsion samaradorlik (xizmat tezligi, xodimlar unumdorligi)

raqamlashtirish darajasi (CRM, onlayn tizimlar, avtomatlashtirish)

Mazkur yondashuv orqali samaradorlikni baholash yanada aniq, kompleks va real holatni aks ettiruvchi tizimga aylantirildi.

Tadqiqotning empirik qismida O‘zbekistonning turistik salohiyati yuqori bo‘lgan hududlarida (Samarqand, Buxoro, Xiva, Toshkent) faoliyat yurituvchi 82 ta joylashtirish obyekti (mehmonxona, mehmon uyi, turistik kompleks) ma‘lumotlari tahlil qilindi. Ma‘lumotlar 2022–2025-yillar oralig‘ida to‘plangan bo‘lib, ularga moliyaviy hisobotlar, onlayn bronlash platformalari (Booking.com, Expedia, Airbnb) reytinglari, mijoz sharhlari va so‘rovnoma natijalari kiritildi.

1-jadval

Raqamli savdo vositalari joriy etilgan va joriy etilmagan joylashtirish obyektlarining asosiy samaradorlik ko‘rsatkichlari qiyosiy tahlili⁶⁹

Ko‘rsatkichlar	Raqamli vositalar joriy etilgan guruh (n=42)	Nazorat guruhi (n=40)	Farq (%)	p-value qiymati (t-test)
Mavjud xonadan olingan o‘rtacha daromad (ming so‘m)	285,4	198,2	+44	<0,01**
Bandlik darajasi (%)	78,2	62,5	+25,1	<0,01**
O‘rtacha kunlik xona narxi (ADR) (ming so‘m)	365	317	+15,1	<0,05*
Mijoz qoniqishi (5 ballik shkala)	4,6	4,1	+12,2	<0,01**
Takroriy mijozlar ulushi (%)	34,5	22,3	+54,7	<0,01**

Izoh. $p < 0,01$ Statistik jihatdan o‘ta ahamiyatli (**), $p < 0,05$ Statistik ahamiyatli (*)

G1 gipoteza: Raqamli savdo vositalarining samaradorlikka ta‘sirini aniqlash kerakligini ko‘rsatmoqda. G1 gipotezani tekshirish uchun 42 ta obyektda CRM, dinamik narxlar algoritmlari va onlayn bronlash tizimlari joriy etilganligi 40 ta obyektda esa (nazorat guruhi) ushbu vositalar qisman yoki umuman qo‘llanilmaganligi asosida taqqoslandi.

Ushbu 1-jadval ma‘lumotlari G1 gipotezaning asosli ekanligini ko‘rsatmoqda. Raqamli savdo vositalarini kompleks joriy etish Mavjud xonadan

olingan o‘rtacha daromadni o‘rtacha 44% ga, bandlik darajasini 25,1 % ga oshirgan holda mijoz qoniqishini ham statistik jihatdan sezilarli darajada yaxshilashga yordam berdi.

G2 gipoteza: Talabga asoslangan operatsion rejalashtirish. 22 ta obyektda talabga asoslangan operatsion rejalashtirish (prognozlash, yuklama balanslash, moslashuvchan jadval) joriy etilgan. Nazorat guruhi sifatida 20 ta obyekti an‘anaviy rejalashtirishda qoldi (2-jadval).

⁶⁹ Olingan ma‘lumotlar asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

Talabga asoslangan operatsion rejalashtirishni qo'llash va an'anaviy rejalashtirish sharoitida xizmat ko'rsatish tezligi hamda mehnat unumdorligi ko'rsatkichlari⁷⁰

Ko'rsatkichlar	Talabga asoslangan rejalashtirish (n=22)	An'anaviy rejalashtirish (n=20)	Farq (%)	p-value qiymati (t-test)
Xizmat ko'rsatish tezligi (check-in, minut)	3,2	5,8	-44,8	<0,01
Xodimlar unumdorligi (xona/tozalash, birlikda)	14,5	11,2	+29,5	<0,01
Qo'shimcha xizmatlar sotuvi (so'm/mijoz)	47200	32800	+43,9	<0,01
Bandlikning og'ish koeffitsienti (CV)	0,21	0,38	-44,7	<0,01

Izoh: CV (Coefficient of Variation) – bandlik darajasining vaqt bo'yicha notekisligi ko'rsatkichi; pasayishi barqarorlikni anglatadi.

Ushbu 2-jadval ma'lumotlari G2 gipotezaning asosli ekanligini ko'rsatmoqda. Operatsion rejalashtirish xizmat ko'rsatish tezligini oshiradi, mehnat unumdorligini yaxshilaydi va bandlikdagi notekislikni kamaytiradi.

G3 gipoteza: Mijoz fikrlarini tahlil qilish va tezkor bartaraf tizimlari. Ushbu blokda 30 ta obyektga mijoz sharhlarini avtomatik tahlil qiluvchi (NLP asosidagi) va muammolarni 2 soat ichida bartaraf etuvchi tizim joriy etildi. Nazorat guruhi – 28 ta obyekt (3-jadval).

3-jadval

Mijoz sharhlarini avtomatik tahlil qilish (AI) va muammolarni tezkor bartaraf etish tizimi joriy etilgan obyektlarda reyting, salbiy sharhlar va daromad o'zgarishlari⁷¹

Ko'rsatkich	Tizim joriy etilgan	Nazorat guruhi	Farq (%)
Reyting o'sishi (Booking.com)	8,2 → 8,9	8,0 → 8,1	+0,7 va +0,1
Salbiy sharhlar ulushi (%)	12,4 → 5,1	11,8 → 10,2	-58,9
Takroriy mijozlar ulushi (%)	31,2 → 42,6	30,5 → 33,1	+36,5
O'rtacha daromad (oylik, so'm/mijoz)	412 000	368 000	+11,9

Izoh: AI – sun'iy intellekt

G3 gipoteza ham tasdiqlandi. Mijoz sharhlarini tahlil qilish va tezkor bartaraf tizimlari daromad va mijoz baholariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

G4 gipoteza: Sinergiya effekti. Eng muhim gipoteza – G4 sinergiya effekti. Buning uchun 12 ta

obyektga G1, G2, G3 vositalarining barchasi birgalikda (integratsiyalashgan holda) joriy etildi. Taqqoslash uchun alohida joriy etilgan obyektlar (guruhlar bo'yicha) va umuman joriy etilmagan obyektlar (nazorat) olindi (4-jadval).

4-jadval

Integratsiyalashgan yondashuv (G1+G2+G3) va alohida joriy etilgan chora-tadbirlarning samaradorlikka ta'sirini sinergiya effekti orqali baholash⁷²

Ko'rsatkich	Integratsiyalashgan guruh (G1+G2+G3) (n=12)	Alohida joriy etilganlarning o'rtacha natijasi (n=84)*	Nazorat guruhi (n=40)
Mavjud xonadan olingan o'rtacha daromadning o'sishi (%)	+89,2	+28,3**	+4,2
Mijoz qoniqishi (5 ballik shkala)	4,1 → 5,3 (+1,2)	4,1 → 4,6 (+0,5)	4,1 → 4,2 (+0,1)
Xodimlar unumdorligi o'sishi (%)	+67,4	+29,2	+3,1
Sinergiya qo'shimchasi (Mavjud xonadan olingan o'rtacha daromad bo'yicha)	89,2– (44,0+29,5+11,9)=3,8 foiz punkti	-	-

Izohlar: *Alohida guruhlar: G1 (n=42), G2 (n=22), G3 (n=30) – umumiy n=84. ** Additiv kutilgan qiymat: (44,0+29,5+11,9)/3 ≈ 28,5%; real alohida guruhlar o'rtachasi 28,3%.

⁷⁰ Emperik tahlillar asosida 6 oylik monitoring natijalari asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan

⁷¹ Kontent tahlillar asosida 9 oylik panel ma'lumotlar asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan

⁷² Emperik tadqiqotlar asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

Jadvalda kutilgan qo'shilgan effekt $44\% + 29\% + 12\% = 85\%$ (Mavjud xonadan olingan o'rtacha daromad o'sishi), haqiqiy kuzatilgan effekt: $89,2\%$, sinergiya qo'shimchasi: $4,2$ foiz punkti (statistik ahamiyatli, $p < 0,05$)ni ko'rsatmoqda va bu orqali yakuni G4 gipoteza tasdiqlandi. Integratsiyalashgan holda joriy etish alohida

qo'llash natijalarining yig'indisidan $4-5\%$ yuqori samara beradi (sinergiya effekti mavjud).

Tadqiqotda ishlab chiqilgan 4 komponentli baholash modeli (iqtisodiy, servis sifati, operatsion samaradorlik, raqamlashtirish darajasi) 6 ta obyektga 6 oy davomida sinov tariqasida qo'llanildi (5-jadval).

5-jadval

Joylashtirish obyektlari samaradorligini baholashning takomillashtirilgan modeli komponentlari va ularning ekspert vazn koeffitsiyentlari (n=15 ekspert, Delphi usuli asosida)⁷³

Tarkibiy qismlar	Ko'rsatkich	Vazn koeffitsiyenti	O'lchov birligi
Iqtisodiy	Mavjud xonadan olingan o'rtacha daromad (ming so'm)	0,25	so'm/kun
	O'rtacha kunlik xona narxi	0,10	so'm
	Bandlik	0,10	%
Servis sifati	Mijoz qoniqishi	0,20	0-100 ball
	Reyting (booking)	0,10	1-10 ball
Operatsion	Xizmat tezligi	0,10	minut
	Xodimlar unumdorligi	0,05	xona/xodim/kun
Raqamlashtirish	CRM qamrovi	0,05	% (0-100)
	Onlayn sotuv ulushi	0,05	% (0-100)

Model an'anaviy moliyaviy tahlilga nisbatan obyektlarning real holatini 32% aniqroq aks ettirdi (mijoz sharhlari bilan solishtirganda, korrelyatsiya $r=0,89$ vs $r=0,67$).

Natijalarni muhokama (Discussion)Ushbu tadqiqotning asosiy ilmiy yangiligi quyidagilardan iborat:

Baholash tizimiga kompleks yondashuv asoslandi. An'anaviy faqat moliyaviy ko'rsatkichlarga tayanadigan modellar (HOTSTAT, Uniform System of Accounts) turistik xizmat sifatining nomoliyaviy jihatlarini hisobga olmaydi. Taklif etilgan 4 komponentli model bu kamchilikni bartaraf etadi.

Sinergiya effekti empirik isbotlandi. G4 gipoteza natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli transformatsiya, operatsion rejalashtirish va mijozlarga yo'naltirilgan servisini birgalikda joriy etish ularning alohida ta'siridan tizimli ravishda yuqori natija beradi. Bu holat boshqaruvda "izolyatsiya qilingan echimlar" o'rniga "tizimli echimlar" zarurligini ko'rsatadi.

Raqamlashtirish darajasi samaradorlikning mustaqil indikator bo'lishi mumkin. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, raqamli vositalarning joriy etilish darajasi (CRM, dinamik narxlash, avtomatlashtirish) RevPAR va mijoz qoniqishining statistik jihatdan sezilarli prognozchisi hisoblanadi ($R^2=0,68$; $p < 0,01$).

Mijoz qoniqishi asosiy indikator sifatida. An'anaviy baholashda ikkilamchi o'rinda bo'lgan mijoz qoniqishi bu tadqiqotda RevPAR bilan kuchli korrelyatsiyaga ega ($r=0,74$). Demak, moliyaviy natijalarni yaxshilash uchun avvalo xizmat sifatiga investitsiya qilish kerak.

■ XULOSA VA TAKLIFLAR

Joylashtirish obyektlari uchun bosqichli model: 1) CRM va onlayn bronlash; 2) dinamik narxlash; 3) mijoz fikrlarini tahlil qilish; 4) ularning integratsiyasi.

Kichik mehmonxonalar uchun "yengil" versiya (kamida onlayn bronlash va sharhlarni kuzatish) tavsiya etiladi.

Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarida (sertifikatlar, subsidiyalar) taklif etilgan 4 komponentli baholashdan foydalanish mumkin.

Tadqiqotda joylashtirish obyektlarida turistik xizmatlar samaradorligini baholashning 4 komponentli takomillashtirilgan modeli ishlab chiqildi: iqtisodiy, servis sifati, operatsion samaradorlik va raqamlashtirish darajasi.

G1-G4 gipotezalari empirik tasdiqlandi. Xususan, integratsiyalashgan yondashuv (G4) sinergiya effektini yaratib, alohida chora-tadbirlar yig'indisidan $4-5\%$ yuqori samara beradi.

Taklif etilgan model an'anaviy moliyaviy modellarga nisbatan real holatni aniqroq ($r=0,89$) aks ettiradi va turizm sohasidagi boshqaruv qarorlarini asoslashda qo'llanilishi mumkin.

Kelgusidagi tadqiqotlarda ushbu modelni turistik klasterlar, milliy bog'lar va agroturizm obyektlariga moslashtirish, shuningdek, sun'iy intellekt asosida real vaqt rejimida baholovchi tizimni yaratish maqsadga muvofiq.

Muallif haqida / Сведения об авторе / Author details

Bakayev Ziyovuddinxon Toshbolta o'g'li – Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti "Raqamli iqtisodiyot" kafedrasi mudir., PhD.dotsent /

⁷³Empirik tadqiqotlar asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

<https://ojs.kstu.uz/index.php/ej>

Бакаев Зиёвуддинхон Тошболта угли – заведующий кафедрой «Цифровая экономика» Самаркандского государственного университета имени Ш. Рашидова, PhD, доцент / Bakayev Ziyovuddinxon Toshbolta ugli – Head of the Department of Digital Economy, Sharof Rashidov Samarkand State University, PhD, Associate Professor.

Email: ziyovuddinxonbakayev@gmail.com

ORCID: 0000-0003-1701-8146

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ivanov, S., & Webster, C. (2019). Robots, Artificial Intelligence, and Service Automation in Travel, Tourism and Hospitality. Emerald Publishing. (Raqamli texnologiyalar va xizmatlar samaradorligi)
2. Sainaghi, R., Phillips, P., & Corti, V. (2021). RevPAR determinants: A systematic review of the literature. International Journal of Hospitality Management, 94, 102866. (Mehmonxona samaradorligi ko'rsatkichlari)
3. Tuxliyev, N. (2018). Turizm xizmatlari bozorining rivojlanish tendensiyalari. Toshkent: Fan va texnologiya.
4. Tuxliyev, I. S. (2020). Mehmondo'stlik industriyasida sifat menejmenti tizimini takomillashtirish. O'zbekiston iqtisodiyotining dolzarb muammolari, 12(2), 34–41.
5. Eshtayev, A. A. (2020). Turizm geografiyasi va xalqaro turizm. Samarqand: SamDU nashri.
6. Safarov, B. Sh. (2019). Turizm va mehmondo'stlik asoslari. Toshkent: Turizmni rivojlantirish davlat qo'mitasi.
7. Aliyeva, M. T. (2021). Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm xizmatlari samaradorligini oshirish yo'llari. O'zbekiston iqtisodiyoti xabarnomasi, 4(2), 45–52.

INNOVATION
IQTISODIYOT
ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

ISSN: 3030-315X

t.me/kstu_uz

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225

www.kstu.uz
www.ojs.kstu.uz